

ریخت شناسی معنایی و اثرگان قرآنی

(در کتب الزیئه اثر ابو حاتم رازی)

معصومه السادات طاهری

انتشارات دارالهدایه

تهران، ۱۳۹۶ هـ ش

سرناسه	:	طاهری، معصومه سادات، ۱۳۴۵ خرداد -
عنوان و نام پدیدآور	:	ریخت شناسی معنایی واژگان قرآنی (در کتاب الزینه اثر ابوحاتم رازی) / مؤلف معصومه سادات طاهری؛ ویراستار علمی، ادبی هادی گیاهپور.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات دارالهدایه، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۴ ص.
شابک	:	۱۲۰۰۰ ریال: ۶-۷-۹۷۱۵۱-۹۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۴۹.
موضوع	:	قرآن -- واژه شناسی
موضوع	:	ابوحاتم رازی، احمد بن حمدان، - ۳۲۲ق. . الزینه -- نقد و تفسیر
موضوع	:	Qur'an -- *Lexicology
موضوع	:	قرآن -- اصطلاح ها و تعبیر ها
موضوع	:	Qur'an -- Terminology
موضوع	:	قرآن -- مسائل لغوی
موضوع	:	Qur'an -- Language, Style
شناسه افزوده	:	گیاهپور، هادی، ۱۳۴۵ -، ویراستار
شناسه افزوده	:	ابوحاتم رازی، احمد بن حمدان، - ۳۲۲ق. . الزینه. شرح
رده بندی کنگره	:	۹۶/۲۳/۸۲ BP
رده بندی دیویی	:	۹۷/۱۰۰
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۷/۱۰۰
یادداشت	:	فهرست نویسی کتاب این اثر در نشانی http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.

ناشر: تهران، انتشارات دارالهدایه، ۹۶/۲۳/۸۲-۹۷۱۵۱-۹۷۸-۶۰۰

ریخت شناسی معنایی واژگان قرآنی (در کتاب الزینه اثر ابوحاتم رازی)

مؤلف: معصومه سادات طاهری

هادی گیاهپور

۱۳۹۶

اول

وزیری ۱۵۴ صفحه

۱۰۰ جلد

۱۲۰۰۰ تومان

مؤلف:

ویراستار علمی / ادبی:

تاریخ نشر:

نوبت چاپ:

قطع و صفحه:

شمارگان:

قیمت:

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است.

www.drtaghizadeh.7gardoona.com taghizadeh@cfu.ac.ir

drtaghizadeh@yahoo.com drtaghizadeh2@gmail.com

سایت اینترنتی:

نشانی ایمیل:

ISBN: 978-600-97151-7-6

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹.....	مقدمه
۱۱.....	فصل اول؛ قرآن و دانش لغات
۱۳.....	قرآن و لهجه‌های عربی
۱۴.....	نقش قرآن و علم لغت
۱۷.....	گروه بندی واژگان قرآنی
۱۸.....	لغات وارده در قرآن
۱۹.....	دانش مفردات
۲۰.....	تحول معانی واژگان قرآن در گذر زمان
۲۱.....	واژگان دخیل در قرآن
۲۳.....	وجوه و نظایر؛ علم بررسی چند معنی یافت قرآن
۲۵.....	فصل دوم؛ ابوحاتم احمد بن حمدان و کتاب الزینة
۲۷.....	پیشگامان علم لغت
۳۱.....	ابوحاتم احمد بن حمدان و آثار او
۳۵.....	فصل سوم؛ واژگان قرآنی کتاب الزینة
۳۷.....	باب امر
۴۷.....	باب خلق
۵۰.....	باب قدر
۵۵.....	باب قضا
۶۰.....	باب دنیا و آخرت
۶۳.....	باب قلم
۶۶.....	باب لوح
۷۰.....	باب کرسی
۷۳.....	باب عرش
۷۸.....	باب ملائکه

۸۸.....	باب جن و انس.....
۹۶.....	باب شیطان.....
۱۰۵.....	باب ابلیس.....
۱۱۱.....	باب جَنَّة.....
۱۱۸.....	باب نار.....
۱۲۳.....	باب صراط.....
۱۲۷.....	باب اعراف و برزخ.....
۱۳۲.....	باب ثواب.....
۱۳۵.....	باب عقاب.....
۱۳۹.....	باب اِثْم.....
۱۴۳.....	باب قیامت.....
۱۴۹.....	کتاب نامه.....

مقدمه

خداوند قرآن را در میان مردم اُمّی عرب نازل کرد. از کلمات و نشانه‌های مستعمل در زبان و لغت عرب برای رساندن پیام خود استفاده کرد؛ بنابراین اصل اولیه حفظ معنای وضعی این لغت است. در تواتر آن چه گذشت، این نتیجه در خور اهمیت است که برای شناخت معنای الفاظ مفرد قرآنی باید سه مؤلفه در کنار هم در نظر گرفته شود. نخست آن که باید معنای وضعی و لغوی کلمه مورد توجه قرار گیرد. دوم آن که به منظور دست‌یابی به معنای عرفی کلمات، فرهنگ پیش از نزول قرآن مورد مطالعه واقع شود. سوم آن که افزون بر دو عنصر پیشین، بافت و سیاق قرآن که واژه در آن قرار گرفته، نیز باید در نظر گرفته شود و مورد کنجکاوی قرار گیرد.

در این کتاب، سعی شد تحلیلی معنایی واژگان قرآنی موجود در بخش دوم کتاب الزّیّنه با توجه به برخی فرهنگهای لغت و کتب تفاسیر مورد ارزیابی قرار گیرند. ابوحاتم در این کتاب کوشیده است که همچون عالمی لغوی عمل کند و از هر ان عقیده شخصی خودداری نماید. مؤلف تلاش می‌کند بین الفاظ و مدلول لغوی آنها ربط مناسبی رقرار کند و به توضیح لغوی و ریشه‌یابی آن دسته از واژگانی که نیازمند شرح و بیان بوده‌اند، بپردازد.

او در این بخش از کتاب خود به بررسی مباحثی چون فضا، دنیا و آخرت، قلم، لوح، کرسی، عرش، ملائکه، جن و انس، شیطان و صفاتش، ابله، شست و ویژگیهای آن، جهنّم و ویژگیهای آن، صراط، اعراف و برزخ، ثواب، عقاب و مجازات، اثبات و نفي و قیامت پرداخته و ضمن توضیح واژگان و بیان معنا و مفهوم آنها در عرف جاهلیت و عصر اسلامی، به اشعاری معروف هم استشهاد کرده و هنگام تفسیر هر کلمه، منقولات دانشمندان ادبیات عرب و مفسران را نیز یادآور شده است.

در این کتاب تلاش شده تا تحلیل و تعلیلی در حدّ توان پژوهشگر از نحوه سیر واژگان موجود؛ با توجه به این که در اغلب فرهنگ‌های موجود، اگر ریشه واژگان نیز ذکر شده باشد، نحوه سیر لفظ، معنا و مسیر دقیق آنها چندان مورد توجه قرار نگرفته است، به عمل آید. با بررسی لغات و واژگان در الزّیّنه ابوحاتم و مقایسه آنها با نظر لغویون و مفسران، به این نتیجه دست یافتیم که ارتباط بین علوم قرآنی و بررسی زبانی تنگاتنگ است. یکی از نمونه‌های مهم در

تأثیر اندیشه زبانی در علوم قرآن، علم وجوه و نظایر است و یکی از مهم ترین روش های تحلیل دلالت الفاظ، بررسی بافت آنهاست. گرچه مفسران از این تأثیر مهم بافت غافل نبوده اند و در تفسیر بدان تکیه کرده اند.

در انتشار این کتاب از مصاحبت و همراهی سروران عزیزی بهره مند بوده ام که به مصداق "مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ" بر خود فرض می دانم از ایشان سپاسگزاری نمایم.

همچنین شایسته است از همه عزیزانی که مرا در چاپ و تألیف کتاب، یاری رسانده اند، کمال تشکر و سپاس را داشته باشم؛ به ویژه مدیر محترم انتشارات "دارالهدایه" و همکاران صدیق و زحمتکش آن، که به نشر این کتاب اهتمام ورزیدند.

امید است که قبول طبع خوانندگان محترم افتد و مرا از راهنمایی های سودمند خود بهره مند سازند.

از اساتید، فعالان امور پژوهشی و صاحب نظران، تقاضا می شود با ارائه نظرات، پیشنهادات و انتقادات خود، ما را در سیر تکمیل و رفع اشکالات موجود در این کتاب یاری فرمایند تا - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - در چاپهای بعدی اصلاح گردد.

«الهِی! إِنْ كَانَ فِيهِ حَلَلٌ أَوْ تَقْصُرٌ فَإِنَّهُ أَخِذْنِي وَتَفَضَّلْ عَلَيَّ بِالْقَبُولِ وَالْغُفْرَانِ»

معصومه سادات طاهری

۱۳۹۶ هـ. ش